

inziens onbetwistbaar emancipatorische realisaties van de nieuwe sociale bewegingen.

Dat neemt niet weg dat deze bundel verplichte lectuur is voor al wie met kennis van zaken wil mee discussiëren in het herverkavelingsdebat én in het debat over de heroriëntering van de socialistische beweging.

Koen Raes

Sleutels voor morgen

Het sleutelplan van Jean-Luc Dehaene

Jean-Luc Dehaene, Esopus Uitgevers, Hasselt, 1995.

Het is jammer dat het boek van premier Jean-Luc Dehaene geen aanleiding is geweest tot meer discussie. De auteur snijdt nochtans belangrijke thema's zoals de werkloosheid en de milieuverloeding aan. Het is ook meer dan een louter partijprogramma zoals het voor de verkiezingen wat verward werd voorgesteld. Dehaene stelt zichzelf aan tot gangmaker van de nieuwe informatiesamenleving. Jammer genoeg toont hij nergens aan hoe de informatie-economie bijkomende werkgelegenheid zal scheppen. Hij verwijst naar de Verenigde Staten, waar in de jaren '80 driemaal meer jobs werden gecreëerd dan in Europa (de zgn. 'hamburgerjobs'), maar hij legt geen enkel oorzakelijk verband. Dehaene weerlegt niet eens het argument dat de versnelling en de vervollediging van de informatiemaatschappij zou kunnen leiden tot de vernietiging van arbeidsplaatsen en tot een nog grotere vervreemding en vereenzaming in de wereld waarin de mens steeds minder communiceert met de mens, maar meer en meer via allerhande toestellen. Nergens wordt bewezen dat de mens 'rijker' zal worden en dat de welvaart beter verdeeld zal worden. Evenmin wordt aangetoond dat de nieuwe technologieën (informatiesnelwegen) zullen leiden tot besparingen in het gebruik van energie en grondstoffen. Wel wordt toegegeven dat het gevaar bestaat dat de informatiseringsgolf bij een deel van de bevolking zal bijdragen tot het gevoel van uitsluiting. Toch zegt de auteur dat de informatiemaatschappij er voor iedereen moet zijn en dat iedereen van de voordelen moet kunnen genie-

ten. Dehaene is een strijdbaar, productivistisch optimist en een voorvechter van de moderne concurrentie- en prestatimaatschappij. Hij gelooft in de technologie en het wetenschappelijk onderzoek, maar heeft blijkbaar nog nooit gehoord dat beide een afnemende rendabiliteit kunnen kennen en dat er een wanverhouding kan ontstaan tussen de hoeveelheid geïnvesteerde kapitalen en inspanningen en de behaalde resultaten in termen van ruilen gebruikswaarde. Spreekt hij niet te veel tot de ondernemingslustige investeerders? Hij spoort aan tot (creatief) ondernemen, tot presteren en tot concurreren. Hij ontpopt zich tot de bezielende ideoloog van de informatiesamenleving. Hij houdt er wel een traditionele visie op rijkdom, en de meting ervan, op na. Produceren: om het even wat, exporteren: om het even wat,... later zien we wel. Voor de nazorg zorgt de verzorgingsstaat. Dat men zich de vraag kan stellen welk soort produktie en export we ons kunnen veroorloven; dat we niet alleen moeten denken in termen van winst, BNP en handelsbalans, maar ook aan gezondheid, natuur, leefmilieu, werkgelegenheid, rechtvaardigheid, komt bij Dehaene blijkbaar niet op. Dat onze verzorgingsstaat meer moet voorstellen dan herstellen ziet de auteur niet. Daarom kan over dit boek niet gezegd worden dat er visie insteekt. Het bevat enkel politiek pragmatisme. Het 'sleutelt' wat. Zo ziet Dehaene voordeel in vervuiling en natuurvernietiging: "Wie in eigen land milieuvervuiling gehad heeft, kan daaruit technologieën ontwikkelen om ze te bestrijden en commerciële oplossingen aan de wereldmarkt aanbieden, met al de tewerkstelling daaraan verbonden... Daar waar meer aandacht wordt besteed aan milieuzorg, blijkt dat ook uit te

draaien in het voordeel van tewerkstelling (blz. 29)". En nog: "Men ziet dan ook geleidelijk een milieu-industrie tot ontwikkeling komen met nieuwe fenomenen als recyclage, wat redelijk arbeidsintensief is, selectieve huisvuilophaling en het netjes houden van de leefomgeving" (blz. 46). En nog: "Niet alleen de overheid maar meer en meer bedrijven houden zich bezig met de leefmilieusector... dynamische bedrijven storten zich op deze groeiemarkt. De steeds strengere milieu-normen creëren een eigen gespecialiseerde milieu-industrie... De steeds uitgebreidere milieuwetgeving wordt ook de basis van een gespecialiseerde markt voor diensten zoals advies en opleiding" (blz. 70). Milieuvuiling, het lijkt wel goed nieuws bij Dehaene. De bedrijven moeten vooral doorgaan met vervuilen en vernietigen: een mooi staaltje van doel-middel-omkering!

De ecologische problemen zijn niet alleen nuttig voor de werkverschaffing, maar ook voor de inkomsten van de staat. Dehaene schrijft wel dat bij een optimale toepassing de eco-fiscaliteit niets zou mogen opleveren, maar hoe hij dit wil bereiken staat nergens te lezen. Het gevaar is reël dat de eco-taxen na enige tijd niet meer gemist zullen kunnen worden om het overheidbudget in evenwicht te houden. Volgens groene deskundigen kan juist meer werkgelegenheid gecreëerd worden door te voorkomen en door duurzame goederen en diensten te produceren, d.w.z. producten die minder schadelijk zijn voor het milieu, de werkgelegenheid, de derde wereld, enz., die omdat ze onderhouden, hersteld en gerecycleerd kunnen worden vatbaar zijn voor gedecentraliseerde activiteiten zonder gevaar voor delokalisatie.

Dehaene schrijft dat "doemdenkers

niet veel constructieve aarde aan de dijk brengen" (blz. 27). De vraag is of de voorgestelde pragmatische politiek uiteindelijk zo constructief is. Hoe lang kunnen we doorgaan met vernietigen en herstellen? Licht de oplossing in het monetariseren van goederen en diensten die vroeger niet gemonetariseerd of verhandeld werden? Dehaene schrijft: "Omwille van de onmisbare behoeften (wat wil dat eigenlijk zeggen???) worden ecologische goederen economische goederen". Is alles opgelost als we er prijzen voor betalen, als ze taxeerbaar zijn en verrekenbaar in het BNP?

Bovendien kan de kennis-economie een ander soort schade aanrichten dan de industriële economie: vereenzaming en vervreemding. Maar ook hier geen nood, want er kunnen jobs gecreëerd worden: "Daar waar de kille technologie en de drukte van een jachtig bestaan kunnen leiden tot versplintering en vereenzaming, kunnen dienstverlenende sectoren wat tegengewicht bieden. Er is vandaag meer dan ooit nood aan menselijk contact... Ook vrijwilligerswerk kan hierin een belangrijke rol spelen" (blz. 47). En ook de vergrijzing stimuleert de werkelegenheid: "Er zal een vraag ontstaan naar diensten die kunnen bijdragen tot een zinvolle tijdsbesteding" (blz. 46). Kortom, we staan er helemaal niet zo slecht voor.

In dit boekje van 111 bladzijden wordt ook gepleit voor de modernisering en een andere financiering van de sociale zekerheid. De regionalisering van de sociale zekerheid is volgens Dehaene niet aan de orde. Dat hij geen voorstander is van splitsing en federalisering blijkt uit het hoofdstukje 'responsabilisering van alle betrokkenen, van alle zorgverstrekkers'. De link naar de responsabilisering van gewesten en gemeenschappen wordt niet gelegd,

ook niet waar Dehaene het heeft over preventieve geneeskunde. Het mode-woord 'responsabilisering' wordt ook hier trouwens nooit ergens gedefinieerd. Dehaene is dus niet voor een federalisering van de sociale zekerheid. Hij ontwikkelt geen enkele argumentatie, en doet geen poging om de retoriek van middelpuntvliepende krachten o.l.v. Luc Van den Brande te ontmythen. Hij is er op dit ogenblik niet voor. En dat moet volstaan. Toch lezen we verderop: "In een latere fase van de staatshervorming zal de huidige bevoegdheidsverdeling worden geëvalueerd en bijgestuurd in de richting van meer homogene bevoegdheidspakketten. Hierbij is de transfer van bepaalde onderdelen van gezondheidszorgen wellicht aangewezen" (blz. 87).

Tot slot wordt in het boekje gesproken over het federale België als "het model waarnaar opgekeken wordt". Is de Belgische federatie inderdaad een model voor Europa? Is het omgekeerde niet evenzeer het geval? Zo heeft de EU wel een normenhiërarchie en is de federale loyaliteit op het Europese niveau een wensgedachte. Een grondige en kritische benadering vergen ook volgende zinsneden: "De samenwerkingsakkoorden zijn de olie die het federale radarwerk vlot en gesmeerd doen werken... Veel belang moet gehecht worden aan de werking van het Overlegcomité en van de Interministeriële Conferenties" (blz. 99). Wil J.L. Dehaene dat de Europese ministerraden een besluitvormingsstelsel zouden kennen zoals deze organen? En is het Belgische criterium voor de indeling in gewesten en gemeenschappen een goed criterium voor de indeling van Europa in deelstaten?

Ludo Dierickx